Írta: Kürtössy Péter
2015. január 02. péntek, 13:29 - Módosítás: 2019. június 19. szerda, 18:18

Az újévi köszöntés

Az újévi köszöntés már a rómaiak körében is dívott. Janus tiszteletére e napot féktelen kicsapongással ünnepelték, jókívánságokkal köszöntötték egymást, amit ajándékokkal illett viszonozni. Hazánkban az esztendőt az egész középkoron át december 25-től, karácsony napjától számolták. A január elsejei évkezdetet XIII. Gergely pápa megreformált naptárának 1582-es megjelenését követően vált általánossá, bár bevezetése nem mindenütt történt meg egyszerre.

A múlt század fordulója idején még Magyarországon is általános volt a köszöntés szokása. E naphoz számos hiedelem és szokás is kapcsolódott az egykori karácsony évkezdő hagyományaiból: ahogy karácsony napjának reggelén, első látogatóként fiúgyermeket vártak; az újévi ebéd ételeihez gyakran fűződtek bőségvarázsló hiedelmek; számos szerelmi- és időjósló eljárást alkalmaztak.

Az évkezdet, mint minden népnél, szimbolikus, elválasztó, szerencsevarázsló és gonoszűző cselekvésekkel járt. Désen (Szolnok-Doboka vármegye) például az éjféli óraütés előtt asztalra vagy székre álltak, kezükben pénzt szorítva ugrottak át az új esztendőbe. A Nyárád mentén az óévet szimbolizáló szalmabábot ástak el a legények (téltemetés), Somló vidékén pedig e napon egy suhanc és egy öregember, az ó- és újesztendőt szimbolizálva korbácsolta végig a falut, kiverve ezzel jelképesen a telet. Ugyanilyen jelképes elválasztó szokásnak tekinthető az újévnek énekkel való üdvözlése. Újév napja, mint minden évnegyedkezdő nap egyben gonoszjáró nap is, ezért számtalan módját gyakorolták az év más napjain is alkalmazott állati és növényi termést biztosító gonoszűzésnek. Ez volt a célja például a kongózásnak, nyájfordításnak és szűzgulyahajtásnak, de az álarcos meneteknek, kántálásnak és a köszöntőzésnek is. A nap estéjét különösen kedvezőnek vélték egészség-, szépség-, termés- és állathaszon biztosító varázslásokra is (gyümölcsfa fenyegetés, aranyosvíz merítés). E cselekvések és jóslások alapja: ki mit csinál, kivel vagy mivel mi történik újév első reggelén, azt fogja tenni, az fog vele történni az egész esztendőben. E napon tehát eltemették az elmúlt évet, különböző varázslásokkal szerencsehozóvá igyekeznek tenni a következő esztendőt, s kitudni igyekeznek a jövő évi sorsot.

Magát a köszöntés szokását legtovább a gyermekek őrizték meg. Bukovinai székelyeknél 10-12 éves gyermekek jártak házról házra, s mikor köszöntőjükben odáig értek, hogy „adjon Isten ez évben termést”, zsebükből előhalásztak néhány szem búzát és azt a földre szórták. A Somogy megyei Kapoly fiataljai így köszöntek be a házba:

„Adjon Isten három bé-t, három ef-et, három pé-t

Bort, búzát, békességet,

Faint főző feleséget,

Pipát, puskát, patronázst.

meg egy butykos pálinkát!”

Ezután ezt énekelték:

„Újesztendő, vígságszerző most kezd újjulni,

Újjuláskor víg örömmel akkor hirdeti,

Hirdeti már a Messiás, eljöttünk lenni.

Legyetek hát az Istennek igaz hívei.

Alsó kéki, fölső szépi dicsérd uradat,

Uram áldja menny, föld, tenger te megtartódat.

Megtartódnak teljes szívből mondj hozsannákat.

Hozsanna néked Úristen, adj jó napokat!”

Irodalom:

Manga János: Újév. In Magyar Néprajzi Lexikon. Akadémiai Kiadó, Budapest. 1982. 406.

Szendrey Zsigmond: Újév. In: Magyarság Néprajza IV. Reprint.Babits Amerikai-Magyar Kiadó RT., Szekszárd. 1992. 324-325.